

Vaikuttavaa, systeemistä,
edistävää ja ehkäisevää työtä
lasten ja nuorten parissa!

Loppuraportti

HuuMa Päijät-Häme, huumeeton maakunta
2019-2021

Lukijalle,

Me jaoimme yhdessä ajatuksemme, toiveemme ja huolemme. Puhuimme nuorten hyvinvoinnista, huumekekeiluista ja -käytöstä, yhteiskunnan kehityksestä, kohtaamisesta, tiedolla johtamisesta, korona-ajan vaikutuksista ja niistä keinoista, joita tunnistimme itsellämme olevan tai puuttuvan. Me syvennyimme nuorten, yhteisöjen ja meidän asiantuntijoiden maailmaan yhteiskehittämisen avulla. Loimme rohkeasti profiileja eli persoonia pelkoineen ja ongelmineen ajatellaksemme empaattisemmin. Huomasimme, että totutut kohtaamisen tavat ja ajattelumallit istuvat syvässä. Kiire ja byrokratia estävät meitä toimimasta ja tekemästä luovia ratkaisuja.

Meillä kaikilla oli syvä ja vahva halu auttaa nuoria ja perheitä yhteiskunnallisissa ja henkilökohtaisissa ongelmissa. Esimiestasolla työskentelevät näkivät tilastoja, tutkimustietoa ja analyysejä, budjetin sekä kokonaistilanteen jollakin tavalla. Nuorten parissa työskentelevät näkivät ajankohtaisen tilanteen nuoren arjesta. Heillä oli hiljaista tietoa siitä, miten nuoret reagoivat ja mitä he kaipaavat. Pysähdyimme pohtimaan sitä, miten tulokset ja päätösten syy- ja seuraussuhteet todellisuudessa näkyvät johdolle. Meillä oli avoin mieli uusille ehdotuksille ja ratkaisuille, ja aitoa kiinnostusta nuorten näkökulmaan. Samalla pelkäsimme epäonnistumista ja sitä, ettei muutosta saada aikaan. Ajattelimme, että pelko estää meitä tekemästä radikaaleja uudistuksia ja saa meidät turvautumaan vanhaan tuttuun.

Toivoimme ajankohtaisempaa hyvinvointitietoa, uusia tiedonkeräystekniikoita ja aktiivista tiedon hyödyntämistä, koska nykyisiä keinoja ei pidetty riittävinä. Toivoimme osallistavaa yhdessä tekemisen mallia ja uusia toimivia keinoja saada nuorten äänet kuuluviin ja ymmärretyiksi. Uskoimme aktiivisen ilmapiirin sekä julkisen puolen ja yhteisöjen yhteisen kasvatusvastuun auttavan nuoria heidän kasvussaan.

Me vahvistimme osaamistamme kouluissa, opiskeluhuollossa, nuorisopalveluissa, koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa ja muissa sosiaali- ja terveystalvveluissa sekä 3. sektorilla. Me tutustuimme yhdessä nuorten kanssa heidän toiveisiinsa ja tarpeisiinsa erilaisissa työpajoissa ja kehitimme yhdessä kokemusasiantuntijoiden kanssa. Me järjestimme työtämme uudelleen korona-aikana. Me tavoitimme vanhempia vanhempainilloissa, vertaisryhmissä ja avoimissa tilaisuuksissa. Me syvennyimme tiedon ymmärtämiseen ja tulevaisuuden ennakointiin sekä ilmiöpöytäkiertueella että ehkäisevän työn toimintasuunnitelmaan tähtäävässä työssä. Me pohdimme opettajien, koulu- ja opiskeluterveydenhoitajien sekä opiskeluhuollon roolia ehkäisevässä työssä. Kehitimme myös yhteistä työtä silloin kun nuori käyttää päihteitä.

Kuljetimme mukanaamme nuorilta ja kokemusasiantuntijoilta oppimaamme: ”jos menee huonosti, on vaikea unelmoida mistään”. Nuoret halusivat meidän muistavan perusasiat, joista huolehtimalla huumeidenkäyttöä voidaan ehkäistä. On tärkeää, että kotona ja koulussa menee riittävän hyvin ja että on kavereita. Tätä varten oppimista ja hyviä kotisuhteita on tuettava, tunnetaitoja opetettava, kiusaaminen estettävä. Joka päivä on saatava tuntea itsensä hyväksi. Kun nuorella ei ole tarvetta käyttää, hän ei käytä. Kun nuori käyttää, on tarjottava konkreettisesti apua. On vaikea lopettaa, jos päihdettä on kokoajan tarjolla. Moni nuori saattaa kuitenkin kokeilla huumeita, vaikka elämässä perusasiat olisivatkin kohtuullisesti kunnossa. Sen takia terveellisten päätösten tekemistä on opeteltava vertaisryhmässä. Nuori elää suhteessa vertaisryhmäänsä, jossa vallitsevia ”lakeja” ja paineita meidän on oikeasti tunnettava. Meidän täytyy perustaa tekemisemme niihin merkityksiin, joita nuoret antavat suojaaville ja haavoittaville tekijöille omassa arjessaan.

Me teimme reseptin nuorten huumeidenkäytön ehkäisemiseen. **HuuMa-konsepti** pohjautuu nuorilähtöisen tiedon ymmärtämiseen ja yhdessä muodostettuun uuteen, parempaan tietoon toiminnan pohjana. Me yhdessä kirjoitamme nuoren tarinan – onpa kyse tiedolla johtamisesta tai arjen kohtaamisesta nuoren kanssa.

projektipäällikkö Anne-Marie Haavisto

HuuMa – Päijät-Häme, huumeeton maakunta tiiviisti 5

Hankkeen tausta 6

Toteuttajat 7

Henkilöresurssit 8

Verkostot ja kumppanit 9

Tavoitteet 10

HuuMa -hanke lukuina 11

Tietoon liittyvä kehittäminen 12-13

Toimintamallien kokeileminen ja osaamisen lisääminen 14-15

Konseptin kehittäminen ja muu hanketyö 18-19

Konsepti empaattiseen ja ennakoivaan nuorilähtöiseen
ehkäisevään työhön 20-21

Implementoinnit 22

Mallit ja kuvaukset 23

Materiaali 24

Opiskelijayhteistyö ja opinnäytetyöt 25

Arviointi 26-31

HuuMa –hankkeessa yhdessä opittu kiteytyy HuuMa -konseptissa 32

HuuMa

– Päijät-Häme, huumeeton maakunta

2019-2021

Ehkäisevä työ

Lapset ja nuoret

Huumeiden käytön ehkäiseminen

Nuorilähtöinen tieto

Yhteinen ymmärrys

Empatia

Yhteiskehittäminen

**Konsepti vaikuttavaan
empaattiseen ja ennakoivaan
ehkäisevään työhön
nuorten parissa**

390 000 €

Omarahoitus 13%

Sosiaalialan osaamiskeskus Verso

Projektipäällikkö

Sihteeri 20%

Lab-ammattikorkeakoulu

Sote-asiantuntija/projektipäällikkö 10%

Pamu-asiantuntija 10%

Verkostot

Päijät-Hämeen kunnat sekä Myrskylä ja Pukkila, Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä, paikalliset järjestöt ja yhdistykset sekä Ehyt ry ja MLL Hämeen piiri

Tavoitteet

- Systemaattinen tapa muodostaa nuorilähtöistä tietoa ja hyödyntää sitä
- Kokeiltuja ja arvioituja toimintamalleja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi ja huumeiden käytön ehkäisemiseksi.
- Kuvattu konsepti kattavan, vaikuttavan ja kustannustehokkaan edistävän ja ehkäisevän työn tekemiseksi

Hanke toteutettiin Terveiden edistämisen määrärahalla

Ohjelmateoria
Islannin malli
WHO huumeidenkäytön
ehkäisyn standardit
Poikkisektorisen
yhteistoiminnan malli
Yhteisöinterventio

Yhteinen ymmärrys

Ilmiöpöytäkiertue

- Implementointi/pilotointi
- Yhteistä tietoa dialogissa
- Aiheena lapsiperheköyhyys ja sen ilmentymät

Ehkäisevän työn toimintakertomus- ja toimintasuunnitelmatyö

- Seutukoordinaatioryhmät
- Implementointi/pilotointi
- Yhteistä tietoa dialogissa
- Systemisyys ja neljän tuulen ilmiöiden yhteenkietoutuminen arjessa ja tiedossa
- Konseptin mukainen tiedolla johtaminen

Kuntien monialaiset kehittämisprosessit

- Fasilitointiapu monialaisissa kehittämisprosesseissa

**Yhteiskehitetty
tuotos**

Konsepti

Mallit

Moodle-koulutus

Nuorilähtöinen tieto

Nuoriin liittyvä tieto kunnissa

- Miten kunnissa kerätään ja käytetään nuorilähtöistä tietoa
- Kysely, kuntakerros, itsearviointi

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon rakenteinen kirjaaminen

- Mittarit terveydenhoitajien työhön (päihteet, mieliala)

Nuorilta saatu tieto kehittämistä varten

- Palvelumuotoilu, työpajat, kyselyt, kokemusasiantuntijat, Hubu-kokonaisuus

Toiminta

Harrastamisen tukeminen – kunnat

Hyviä käytäntöjä, kokeiluja ja koulutusta

- Hubu- ja Juteltaisko? -kokonaisuudet, Jututtamo-pilotit, koulutukset: Juteltaisko?, Kannabisinterventio, nuori ja päihteet, nuori läheisenä, mini-interventio, empatia, ennakointi, verkostot jne.

Roolit ehkäisevässä työssä ja varhainen tunnistaminen, tuki

- Ehkäisevä työ koulussa –kehittäminen
- Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa tehtävän ehkäisevän työn kuvaus
- Kun nuori käyttää päihteitä – ”palvelupolkutyö”

Hankkeen tausta

HuuMa – Päijät-Häme, huumeeton maakunta –hanke oli käynnissä vuosina **1.1.2019-31.10.2021**. Hankkeessa tehtiin kehittämistyötä terveyden edistämisen määrärahalla. Hankkeen hallinnoija oli Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän liikelaitoksena toimiva **Sosiaalialan osaamiskeskus Verso** ja osatoteuttaja **LAB-ammattikorkeakoulu**. Mukana kehittämisessä olivat Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän lisäksi kaikki sen omistajakunnat ja suuri joukko järjestöjä.

Hanketta haettiin kesällä 2018, jolloin huumeongelma Päijät-Hämeessä oli vakavampi kuin koko maassa keskimäärin. Tilanne oli noussut myös yhteiskunnalliseen keskusteluun. Ylisukupolvisuus ja syrjäytymisen problematiikka olivat laajalti tunnistettuja ja toimenpiteet nuorten huumeidenkäytön ehkäisemiseksi olivat välttämättömiä. Nuoret näyttäytyivät ehkäisevässä päihdetyössä toiminnan objekteina. Toiminta ei ollut pitkäjänteistä eikä nuoria innostavaa tekemistä ollut kattavasti tarjolla. Edistävää ja ehkäisevää työtä ei oltu ketjutettu kokonaisvaltaiseksi konseptiksi. Ehkäisevää huumetyötä ei oltu voitu vaikuttavasti johtaa tiedolla: tieto ei ollut ajantasaista eikä systemaattisesti tuotettua, eikä nuorten kanssa muodostettua. Alueellista ehkäisevää työtä haluttiin kehittää laatu, kustannusvaikuttavuus ja tehokkuus varmistuen. Toiminnan suunnittelemisen ja toteuttamisen haluttiin olevan yhteisölähtöistä: tarpeista ja vahvuuksista lähtevää.

Kehittäminen pohjautui **ohjelmateoriaan**, jossa keskeisiä sisältöjä olivat Islannin malli (tutkimuksen, käytännön työn ja päätöksenteon yhteys, vanhemmuuden merkitys), WHO:n huumeidenkäytön ehkäisyn standardit (riski- ja suojatekijöihin liittyvän tiedon huomioiminen) sekä alueellinen koordinoitu ehkäisevä työ, alueellinen koordinoitu hyvinvointityö ja LAPE -työ.

Toteuttajat

Osana Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymää toimiva Sosiaalialan osaamiskeskus Verso -liikelaitos (myöh. Verso) toimii alueen sosiaalialan kehittämissyökinä osana valtakunnallista osaamiskeskusverkostoa. Osaamiskeskusten verkosto on tiivis yhteisö, joka vaikuttaa valtakunnallisesti sosiaalialan kehittämiseen ja toteuttaa myös yhteisiä hankkeita (mm. Kansa-koulu). Paikallisesti Verso tekee tiivistä yhteistyötä kuntien, sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten sekä kolmannen ja yksityisen sektorin toimijoiden kanssa. Verson vahvuuksia ovat sen lakisääteisen tehtäväosaamisen lisäksi laaja kehittämissosaaminen, verkostojen tuntemus ja kokemus laajan yhteistoiminta-alueen koordinaatiosta. Yhteistyö sekä paikallisten että valtakunnallisten toimijoiden kanssa perustuu vuosien kokemukseen ja yhdessä suunniteltuun ja organisoituun toimintaan.

Verson ja Versossa työskentelevän ehkäisevän työn **seutukoordinaattorin** koordinoiman **ehkäisevän työn toimintarakenne, yhteistyösuhteet** sekä hankkeeseen kumppaneiksi lähteneiden valtakunnallisten toimijoiden sitoumus hankeyhteistyöhön turvasi osaltaan haettavan hankkeen valtakunnallisen yhteyden ja levitettävyyden.

LAB-ammattikorkeakoulu (aiemmin Lahden ammattikorkeakoulu) aloitti toimintansa 1.1.2020, kun Lahden ja Saimaan ammattikorkeakoulut yhdistyivät. LAB-ammattikorkeakoulussa voi opiskella sosiaali- ja terveystalaa, tekniikkaa, liiketaloutta, hotelli-, ravintola ja matkailualaa sekä muotoilua, kuvataidetta ja visuaalista viestintää. LABilla on kampukset Lahdessa, Lappeenrannassa ja verkossa - yli 8 500 opiskelijaa sekä 500 opettajaa ja TKI-asiantuntijaa. LAB on Suomen kuudenneksi suurin ammattikorkeakoulu opiskelijamäärällä mitattuna. Nimenä LAB ilmentää työelämän innovaatiokorkeakoulun visiota ja toimintakulttuuria, sekä kuvaa aktiivista tekemistä, jossa erilaiset ihmiset ja osaajat luovat uutta yhdessä yritysten kanssa.

Henkilöresurssit

Hankerahoituksella

- Anne-Marie Haavisto, projektipäällikkö (Verso) 100%
- Mervi Hietaranta, sihteeri (Verso) n.20%
- Taina Heininen-Reimi, lehtori, projektipäällikkö (LAB) n.10%
- Piritta Hannonen, palvelumuotoilun asiantuntija (LAB) n. 10%

Omarahoitusosuudella

- Susanna Leimio, ehkäisevän työn seutukoordinaattori (Verso/PHHYKY) 2019-2021
- Heli Lehtovaara, alueellinen hyvinvointikoordinaattori (PHHYKY) 2019-2021
- Risto Kuronen, asiantuntijalääkäri (PHHYKY) 2019-2021
- Merja Niemelä, palveluesimies (PHHYKY) 2019-2020
- Piia Tommola, kouluterveydenhoitaja (PHHYKY) 2019-2021
- Sanna Taipale, opiskeluterveydenhoitaja (PHHYKY) 2019-2020
- Pirjo Siljander, psykiatrinen sairaanhoitaja/Arjen tuki (PHHYKY) 2021
- Heidi-Maria Tikka, perheohjaaja/ Arjen tuki (PHHYKY) 2021
- Sari Tirronen, lähityöntekijä/ Arjen tuki (PHHYKY) 2021

Verkostot ja kumppanit

Hanke toteutettiin olemassa olevissa rakenteissa ja monialaisessa ja -kerroksisessa yhteistyössä osana alueellista ehkäisevää työtä ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä. Maakunnalliset toimijat (koordinaattorit, verkostot ja isot järjestöt) tukevat Päijät-Hämeessä kuntia edistävän ja ehkäisevän työn tekemisessä. Hankkeessa tehtiin tiivistä yhteistyötä maakunnallisten ehkäisevän työn seutukoordinaatioryhmän ja kuntien hyvinvointiverkoston kanssa. **Ohjausryhmän** vastuulla oli tavoitteen mukaisen etenemisen varmistaminen sekä hankkeen talouden seuranta.

Ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön seutukoordinaatioryhmän (kunnat, sote, järjestöt) vastuulla on käynnistää ja organisoida yhteisiä kehittämisprosesseja. Koordinaatioryhmä huolehtii alueellisen ehkäisevän työn toimintasuunnitelman toimeenpanosta ja seurannasta sekä kansallisen ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelman jalkauttamisesta Päijät-Hämeeseen. Ryhmän toiminnasta vastaa Versossa työskentelevä ehkäisevän työn seutukoordinaattori.

Kuntien hyvinvointiverkosto tukee kuntia hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä. Verkoston toimintaa koordinoi hyvinvointiyhtymässä työskentelevä alueellinen hyvinvointikoordinaattori, jonka vastuulle kuuluu myös alueen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyö.

Hankkeen kehittämistyötä tehtiin eri kokoonpanoissa, kuten **konseptin muotoiluryhmässä, hanketiimissä, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon kehittäjien kanssa, Ilmiöpöytä-tiimissä, Jututtamo-tiimissä, Kun alaikäinen käyttää – kehittäjäryhmässä** ja lisäksi hanke fasilitoi tai oli mukana joissain kuntien kehittämisprosesseissa, joissa oli omat ryhmänsä.

Hankkeen **päyhteistyökumppanit** olivat Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton Hämeen piiri ry. Hankkeella oli yhtymäkohtia maakunnalliseen LAPE-työhön, jota se osaltaan edisti ja täydensi.

Tavoitteet

Hankesuunnitelmaan kirjattiin, että huumeiden käytön ehkäisyssä haluttiin **siirtää painopistettä yhteisölähtöisiin** (koti, koulu, vapaa-aika) **interventioihin**, joissa nuorille tarjotaan luonnollisia hyvinolon tunteita huumeiden käytön vaihtoehdoksi. **Nuoria haluttiin kuulla** interventioiden suunnittelussa. Kohderyhmän **heterogeenisyyden** ja **varhaisen tuen palvelujen tarpeen** huomioiminen nähtiin tärkeänä. Hankeen avulla haluttiin **systematisoida** nuorten parissa tehtävää edistävää ja ehkäisevää työtä ja vahvistaa sen kustannustehokkuutta, laatua ja vuorovaikutteisuutta.

Tavoitteena oli, että hankkeen päättyessä on

- systemaattinen tapa muodostaa nuorilähtöistä tietoa ja hyödyntää sitä
- kokeiltuja ja arvioituja toimintamalleja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi ja huumeiden käytön ehkäisemiseksi.
- kuvattu konsepti kattavan, vaikuttavan ja kustannustehokkaan edistävän ja ehkäisevän työn tekemiseksi

HuuMa -hanke lukuina

2 toteuttajaa

12 kuntaa

1 hyvinvointiyhtymä

2 kumppanijärjestöä

2 oppilaitosta

44 ala/yläkoulua

10 yhteistyökumppania

LAB University of Applied Sciences

MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITON Hämeen piiri

salpaus
Koulutuskeskus | Further Education

HARTOLA

Heinola

Myrskylä

Ihastu Iittiini!

PADASJOKI

Hollola

KÄRKÖLÄ

LAHTI

SYSMÄ

Kyselyjä Facebook-ryhmissä ja Kodin- ja koulun päivässä

33 Hubu-henkilöstö- ja vanhemmintilaisuutta

kyselyjä profiileja jalkautumisia havainnointia Erätauko

Lapsi- ja nuorilähtöisen tiedon kyselyyn osallistui 12 kuntaa
Itsearviointikeskusteluun 4 kuntaa

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon rooli ehkäisevässä päihde- ja mielenterveystyössä PHHYKY
Kirjaaminen ja malli
51 terveydenhoitajaa

Lapsiperheköyhyyden ilmentymiä tarkasteli Ilmiöpöytäkiertueella
9 kuntaa
10 ilmiöpöytää
161 osallistujaa

Konseptin implementointiin Ehkäisevän työn toimintakertomus- ja toimintasuunnitelmatyössä osallistui
3 seutukoordinaatioryhmää
46 osallistujaa + kuntaverkostot

Kun alaikäinen käyttää -palvelupolkutyö
27 osallistujaa

Ehkäisevä työ kouluissa -kehittäminen
3 kaupunkia

6 alueellista verkostoa
12 kuntaverkostoa

55 osallistui kehittämistiimeihin

Ohjausryhmä
HuuMa- työtiimi
Muotoiluryhmä

3 muotoilupajaa
9 ohjausryhmää
kymmeniä tiimejä

ESS, Yle,
Uusi Lahti,
Itä-Häme
THL:n ja AVI:n
seminaarit

Jaostoja/
lautakuntia
avoimia
tilaisuuksia

3750+ lasta ja nuorta osallistui toimintaan ja tuotti tietoa

3250 Hubuissa
500 Juteltaisko? -tunneilla

100+ lasta ja nuorta kehitti työpajoissa

5 kokemusasiantuntijaa kouluttivat, olivat mukana Erätaukokeskustelussa ja osallistuivat palvelupolkutyöhön

202 Hubu-ryhmätuntia

2 Jututtamo-pilottia

- Arjen tuki, Pääjat-Sote
- Asikkala, Hollola, Kärkölä, Myrskylä, Orimattila
- 17 ryhmäkertaa vanhemmille

26 Jututtamo-koulutettua

160 kannabisinterventio-koulutettua

327 muuta koulutettua

- Päihteet, läheiset, kokemusasiantuntija, mini-interventio, empatia, ennakointi, verkostot

7 kerättyä käytäntöä

4 mallia

- Lapsi- ja nuorilähtöisen tiedon tilan arviointi
- Ilmiöpöytä
- KTH/OTH ehkäisevän työn rooli
- Ehkäisevän työn toimintasuunnitelman implementointi

2 implementointia

1 julkaisu

5 opinnäytetyötä

3 Osaamiskahvilaa

1 moodle-koulutus

Tietoon liittyvä kehittäminen

Tietoon liittyvää kehittämistä tehtiin useammalla tasolla ja sillä pyrittiin pysyviin käytäntöihin ja oppivaan vaikuttavuuteen.

Nuoriin liittyvä tieto kunnissa

Kuntien hyvinvointiverkosto ja alueellinen hyvinvointikoordinaattori tarkastelivat sitä, miten ja millaista tietoa kunnissa kerätään lapsiin ja nuoriin liittyen, ja miten tietoa käytetään. Tätä varten kuntien hyvinvointikoordinaattoreille/ hyvinvointiryhmille tehtiin kartoittava kysely syksyllä 2019. Kyselyyn osallistuivat kaikki 12 kuntaa. Vastauksia käytiin läpi yhdessä samalla tunnistaen sitä, millainen nuorilähtöisen tai nuoriin liittyvän tiedon tila kunnissa oli. Neljä kuntaa osallistui tämän jälkeen hyvinvointikoordinaattorin kuntakierrokselle, jossa kyselyvastausten pohjalta käytiin itsearviointikeskustelu. Nuoritiedon tilaa pisteytettiin muistiolomakkeelle. Koronatilanteen takia v.2020 sovittuja keskusteluja peruuntui. Lisää s.23.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon rakenteinen kirjaaminen

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon rakenteista kirjaamista kehitettiin (nyk.) Päijät-Soten (10 kuntaa/51 terveydenhoitajaa) KTH/OTH-palvelujen alueella vuosina 2019-2020. Kehittämisen aikana tehtiin varhaisen puuttumisen ja tuen malli ja aloitettiin systemaattinen rakenteinen kirjaaminen (Adsume-päihdemittari, RBDI, BDI) jo käynnissä olleen Audit-C:n rinnalle. Kehittämistiimissä olivat ehkäisevän työn seutukoordinaattori, KTH/OTH palveluesimies ja kaksi terveydenhoitajaa. Lisää s.23.

Nuorilta, vanhemmilta ja ammattilaisilta saatu tieto kehittämistä varten

Nuorilta saatiin tietoa koko hankkeen ajan. Tietoa hyödynnettiin hanketyössä ja konseptityössä. 100 nuorta osallistui työpajoihin ja avasi elämänsä, toiveitaan ja tarpeitaan. Osallisuus palvelumuotoiluprosessissa, EHYT ry:n Hubu-kokonaisuudesta saatu tieto 3250 nuorelta sekä muut kyselyt, Erätauko-keskustelu ja nuorten kokemusasiantuntijoiden monipuolinen panos kehittämistyölle olivat ensiarvoisen tärkeitä. Tietoa saatiin myös vanhemmilta kyselyin, vanhempaintilaisuuksissa ja jalkautumalla sekä 520:ltä koulutuksiin ilmoittautuneelta.

Tietoon liittyvä kehittäminen osana konseptityötä

Tietoon ja tiedolla johtamiseen liittyvää kehittämistyötä tehtiin läpi hankkeen ja kehittäminen linkittyi osaksi konseptityötä. HUU-MA-konseptissa varsinaista tieto-ymmärrys-toiminta –mallia edeltää ymmärrys nuoren elämämaailmasta ja systeemistä sekä suojaavien ja haavoittavien tekijöiden merkityksestä nuorten huumeidenkäytön ehkäisyssä. Tietoa perustetaan tälle ymmärrykselle.

Opit nuorten työpajoista ja palvelumuotoilu-prosessista

Konseptin taustalla on oltava ymmärrys nuoresta ja nuoren elämämaailmasta
Nuoren arjesta saatavan tiedon ja havaintojen kirjaaminen muistiin on tärkeää, jotta tieto on relevanttia
Nuorten arkea ja hyvinvointia on tarkasteleltava suojaavien ja haavoittavien tekijöiden valossa

Opit konseptityöstä ja implementoinneista

Ehkäisevän työn tietomalli ohjaa oikean tiedon keräämisessä

Minimitietosisältö ja tietoa täydentävä osuus suhteessa suoja- ja riskitekijöihin

Ymmärrys nuoren systeemistä on olennaista, koska nuori elää suhteessa elämämaailmansa ihmisiin
Yhdessä muodostettu uusi, parempi tieto syntyy vuoropuhelussa

Ilmiöpohjaisen ymmärtämisen malli ohjaa uuden tiedon muodostamisessa

Alati muuttuva ja rakentuva systeemi, osa jo muutoksen ulottumattomissa

Vaikutusten tekijät nuoren elämämaailmassa

Tiedon ja ilmiöiden ymmärtäminen yhdessä nuorten, asiantuntijoiden ja yhteisöjen kanssa

Koordinaatio toiminnan pohjalle tarvittavan uuden tiedon muodostajana

Toimintamallien kokeileminen ja osaamisen lisääminen 1/3

Hankesuunnitelmaan oli kirjattu, että hankkeen päättyessä nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi ja huumeiden käytön ehkäisemiseksi on kokeiltuja ja arvioituja toimintamalleja. Osa toimintamalleista oli mainittu jo suunnitelmassa.

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry:n Hubu-kokonaisuus kaikille 8.-luokkalaisille lukuvuosina 2019-2020 ja 2020-2021

Hubu®-menetelmällä tuetaan koko oppilaitosyhteisöä päihdekasvatuksen toteuttamisessa. Tavoitteena on lisätä tietoa päihteistä sekä keskustella päihteisiin liittyvistä ilmiöistä ja asenteista oppilaiden, opettajien sekä vanhempien kanssa. 202:lle oppitunnille osallistui yhteensä 3250 oppilasta, eli n. 78% ikäluokista. Vanhempaintilaisuuksia ja henkilöstö-tilaisuuksia järjestettiin koronatilanteesta johtuen 33kpl, eli aiottua vähemmän, vaikka oppitunnit pystyttiin toteuttamaan kohtuullisen hyvin. Oppilaat myös tuottivat tunneilla hankkeelle tietoa asenteista, kokeiluista ja käytöstä.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Hämeen piiri ry:n Jututtamo-koulutukset ja HUU-MA-pilotit vuosina 2020-2021

Jututtamo tarjoaa vanhemmille paikan keskustella yhdessä muiden vanhempien kanssa sekä omasta lapsesta että kokemuksista vanhempana. Teemakeskustelujen aineistot sisältävät ohjaajalle kysymyksiä, jotka on laadittu mentalisaatioteoriaa hyödyntäen. Päijät-Hämeessä pilottikoulutuksiin osallistui 26 henkilöä Päijät-Soten Arjen tuen sekä viiden kunnan lasten, nuorten ja perheiden parissa työskentelevistä. Jututtamoja järjestettiin 17 kpl. Toimintaa jatketaan.

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry:n Juteltaisko? –päihdeoppituntimallin koulutukset ja kokeilut

Juteltaisko? -oppitunnit ovat tarinoihin ja keskusteluun perustuva päihdekasvatusmenetelmä 5. ja 6. luokkalaisille ja heidän vanhemmilleen. Tavoitteena on tukea alakouluikäisten päihdekasvatusta lasten ehdoilla. Hankkeen aikana järjestettiin kolme Juteltaisko?-koulutusta kouluissa 54:lle koulussa työskentelevälle, oppitunneille osallistui n.500 lasta.

Toimintamallien kokeileminen ja osaamisen lisääminen 2/3

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa tehtävän ehkäisevän työn kuvaus

Hankkeen aikana kehitettiin paitsi koulu- ja opiskeluterveydenhuollon rakenteista kirjaamista myös malli ehkäisevästä työstä koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa. Malliin sisältyy määräaikaisten ja laajojen terveystarkastusten sisällöt, yhteisöllinen työ sekä varhaisen tunnistamisen ja tuen prosessi. Lisää s.23.

Ilmiöpöytäkiertue

Vuosina 2020-2021 järjestettiin 9 kuntaa kattanut ilmiöpöytäkiertue. Systeminen ajattelu, ilmiölähtöisyys, tiedolla johtaminen, dialogi ja yhteinen ymmärrys olivat puhuttaneet alueen kehittämistyössä. Taustalla vaikuttivat Sipilän hallituskauden aikainen sote- ja maakuntauudistuksen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valmistelutyö ja Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE. Alueella oli yhdessä tekemisen kulttuuri ja toimivia verkostoja, kuten alueellisen ehkäisevän työn koordinaattiorakenne, LAPE-ryhmät ja kuntien hyvinvointiverkosto. Kuntia haluttiin tukea niiden hyvinvointityössä ja kehittää systemiseen, arki- ja ilmiölähtöiseen tiedolla johtamiseen dialogisia menetelmiä. Lisää s.22.

Kun alaikäinen käyttää –palvelupolkutyö

Lasten ja nuorten mielenterveyden ja päihteidenkäytön asioissa työskentelevät kokosivat verkoston päihdepalvelujen aloitteesta v.2019. Hanke tuli mukaan fasilitoimaan verkostokeskusteluja, kehittämistä ja palvelupolkutyöpajaa v.2020-2021 tavoitteena lisätä systemistä nuoriymmärrystä ja yhteistä työtä kun nuori käyttää. Kehittäminen jatkuu. Lisää s.24.

Ehkäisevä työ kouluissa -kehittäminen

Kolme kaupunkia osallistui ehkäisevä työ kouluissa –kehittämiseen v.2021. Hanke kokosi yhdessä kaupunkien kanssa opettajien ja opiskeluhuollon näkemyksiä aiheesta ja esityksen ehkäisevästä työstä koulussa. Kehittäminen jatkuu. Lisää s.24.

Toimintamallien kokeileminen ja osaamisen lisääminen 3/3

Harrastamisen tukeminen kunnissa

Seudullisessa sivistystoimenjohtajien ohjausryhmässä päätettiin tukea seudulla lasten ja nuorten mahdollisuuksia harrastaa ja tähän liittyen kunnissa tehtiin erilaisia suunnitelmia ja toimenpiteitä. Näin ollen hankkeessa ei ollut tarvetta kohdentaa työtä harrastamisen tukemiseen. Harrastamiseen liittyvät asiat puhuttivat kuitenkin paljon hankkeeseen liittyneellä lapsiperheköyhyys-teemaisella ilmiöpöytäkiertueella ja nuorilla kokemusasiantuntijoilla oli selvä näkemys harrastamisen tukemisen tarpeellisuudesta myös huumeidenkäytön ennaltaehkäisyssä.

Osaamisen lisääminen

Aiemmin mainittujen Jututtamo- ja Juteltaisko?-koulutusten lisäksi hankkeessa järjestettiin paljon erilaista koulutusta osaamisen lisäämiseksi.

- Kannabisinterventio nuorille kannabiksenkäyttäjille –hankkeen koulutukset 160 osallistujaa (mm. opiskeluhuoltopalvelut)
- Nuoren päihdehäiriön ja hoidon erityispiirteet, mini-interventio 56 osallistujaa (jatkuvat verkossa v. 2022 loppuun)
- Ehkäisevän päihdetyön viikon 2020 kokemusasiantuntijapohjaiset koulutukset Näkökulmia ja kokemuksia nuoren päihteidenkäytöstä ja sen syistä, Huumeista, vaikutuksista ja nimityksistä arkikielellä, tule ja kysy! Sekä Myllyhoitoklinikan Kun läheinen jää koukuun 163 osallistujaa
- Osaamiskahvilat (Empatia, Mitä jos?/ennakointi ja Verkostojen johtaminen) 66 osallistujaa

Hyvien käytäntöjen kerääminen

Hankkeen aikana kerättiin hyviä käytäntöjä, jotka kirjattiin vaikutusketju-mallin mukaisesti. Käytäntöjä hyödynnettiin aineistona ja peilinä konseptin kehittämisessä, kun koronatilanteesta johtuen useita aiottuja konseptin osien käytäntökokeiluja ei ollut mahdollista tehdä. Käytäntöjen haltijoiden kanssa käytiin yhdessä dokumentoitu keskustelu.

Toimintamallien kokeileminen ja osaamisen lisääminen osana konseptityötä

Toimintamalleihin, yhteistyöhön ja osaamiseen liittyvää kehittämistyötä tehtiin läpi hankkeen ja kehittäminen linkittyi osaksi konseptityötä.

Opit kokeiluista, koulutuksista ja kehittämisestä

Vaikutuksia tarvitaan lähelle ja kauas

- Osa vaikutuksista tehdään jo ennen syntymää tai varhaislapsuudessa, iso osa ennen nuoruusikää
- Nuorilla ei ole samat lähtökohdat, systeemisyyden ymmärtäminen on erittäin tärkeää (perhe, kaverit, vertaisryhmä, suojaavat ja haavoittavat tekijät)
- Varhainen tunnistaminen ja tuki auttavat konkreettisesti
- Positiivinen erityiskohtelu lisää tasa-arvoa ja ehkäisevän työn vaikuttavuutta

Opit konseptityöstä ja implementoinneista

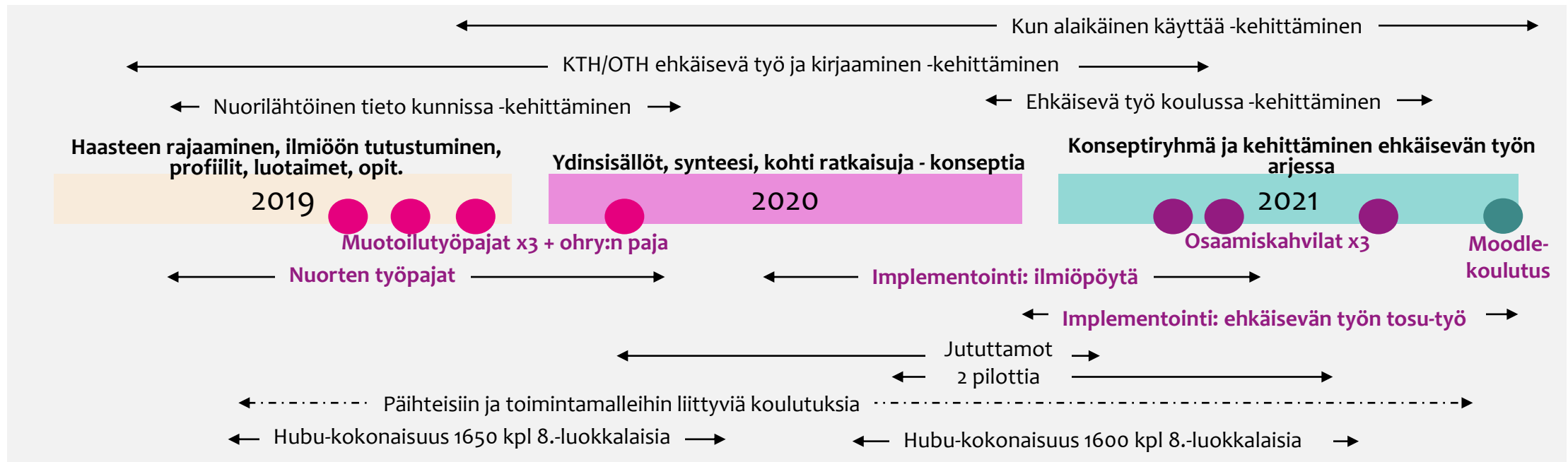
Vaikutuksia nuoren arkeen

- Tarvitaan suunnitelmallisesti suojaavia tekijöitä lisääviä menetelmiä, käytäntöjä ja työtä
- Haavoittavia tekijöitä ja niiden vaikutuksia ehkäiseviä, vähentäviä ja korjaavia ehkäisevän työn tekoja on tehtävä systemaattisesti
- Suunnitelmallinen toiminta kattaa arkisia tekoja ja strategisia päätöksiä
- Ehkäisevää työtä tehdään suhteessa nuoreen ja hänen ympäristöönsä

Konseptin kehittäminen ja muu hanketyö

Konseptia rakennettiin vuosina 2019-2021 yhteiskehittämällä ja palvelumuotoilumenetelmiä hyödyntäen. Kehittämistä tehtiin 12:ssa kunnassa, alueen kuntien omistamassa Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymässä, 6:ssa alueellisessa ja 12:ssa kunnallisessa verkostossa kahden toteuttajan voimin.

Muotoiluryhmään ja kehittämistiimeihin osallistui 55 ihmistä ja työpajoissa kehittämiseen 100 lasta ja nuorta sekä nuoria kokemusasiantuntijoita. Konseptia implementoitiin Ilmiöpöytäkiertueella sekä alueellisessa ehkäisevän työn toimintakertomus- ja suunnitelmatyössä. Implementointeihin osallistui 206 ihmistä sekä kuntien verkostojen jäsenet.

Yhteiskehittämisen avulla ymmärsimme, millainen nuoren elämismaailma on – eli minne vaikuttavuutta halutaan

Hankkeessa hyödynnettiin muotoiluajattelua ja sen soveltamisessa erilaisia palvelumuotoilun menetelmiä. Sidosryhmäanalyysit auttoivat hahmottamaan nuoren elämismaailmaan liittyvien ihmisten verkostoa. HuumMa-konseptia lähestyttiin jo ensimmäisessä muotoilutyöpajassa, jossa konseptin visio oli jo melko systeeminen. Konseptin asiakasprofiilit piirsivät alustavan kuvan nuorista, yhteisöistä ja asiantuntijoista. Empatia-karttojen avulla syvennyttiin edellä mainittujen perimmäisiin tavoitteisiin ja kipupisteisiin. Hankkeessa opittiin tuntemaan ne keitä varten toimitaan: opittiin asettumaan heidän asemaansa ja kehittämään heidän kanssaan yhdessä.

Yhteiskehittämisen, työpajatehtävien, netnografian, havainnoinnin, haastattelujen ja luotainten avulla täydennettiin ymmärrystä nuoren elämismaailman kokonaisuudesta ja kehitettiin yhdessä: muodostettiin tietoa, ymmärrettiin ja toimittiin. Ensimmäisen vuoden jälkeen kehittämismateriaalista saatiin synteesi ja sen jälkeen muodostettiin ohjurit (ydinsisällöt): empatia, mitä jos? ja yhteinen tarina, joita testattiin, ja joita vasten ymmärrettiin hankkeessa tehtävää työtä

Kehittämistä jatkettiin konseptitiimissä, jossa hankkeen aikaista kehittämistyötä ja saatua tietoa ja ymmärrystä peilattiin jatkuvasti konseptin luonnosversioihin. Viimeisenä vuonna konseptoinnissa menttiin jälleen lähemmäs arkea, kun konseptia [implementoitiin ehkäisevän työn toimintakertomus- ja toimintasuunnitelmatyössä](#), lisää s.22. Konseptin ydinsisällöistä järjestettiin kolme osaamiskahvilaa ja hankkeessa opittu ja HuumMa-konsepti koottiin Moodle-pohjaiseksi kurssiksi.

Konsepti empaattiseen ja ennakoivaan nuorilähtöiseen ehkäisevään työhön

HuuMa-konsepti on yhdessä nuorten, yhteisöjen ja asiantuntijoiden kanssa laadittu ymmärrys siitä, kuinka oikeaa ja nuoren elämismaailman näkökulmasta merkityksellistä tietoa ymmärtämällä ja yhdessä toimimalla voidaan tehdä vaikuttavampaa edistävää ja ehkäisevää työtä lasten ja nuorten parissa. Konsepti sisältää taustaymmärryksen nuoren elämismaailmasta sekä tieto-ymmärrys-toiminta -vaiheisiin jakautuvan tiedolla johtamisen mallin (tiivistelmäkuva seuraavalla sivulla).

Konsepti on kokonaisuudessaan julkaistu Innokylässä sekä hankkeen toteuttamassa moodle-pohjaisessa päijät-hämäläisille lasten ja nuorten parissa toimiville suunnatussa verkkokoulutuksessa

Innokylä

[HuuMa - konsepti empaattiseen ja ennakoivaan ehkäisevään päihdetyöhön nuorten parissa](#)

Konseptin visuaalinen ilme palvelumuotoilija Piritta Hannonen

1

Nuoren elämämaailma herkistää oikealle tiedolle

Ymmärrys nuoresta

- Nuoren elämämaailma on nuoren todellisuus
- Nuoren suhde itseen, vanhempiin, kavereihin, vertaisiin
- Vaikuttimet ja ohjaavat tekijät käyttäytymisen takana esim. unelmat, toiveet, tarpeet, pelot

Nuoren arjesta saatava tieto

- Havaitaan, selvitetään ja sanoitetaan nuorta suojaavat ja haavoittavat tekijät
- Kuullaan ja nähdään myös yllättävät asiat
- Huomioidaan nuorten lähtökohdat

Vaikuttavuus halutaan nuoren elämämaailmaan

Vaikutuksia halutaan suhteessa suojaaviin ja haavoittaviin tekijöihin

Suojaavat ja haavoittavat tekijät näkyvät hyvinvointitiedossa

Vaikutusten tekijät liittyvät nuoren systeemiin

Tietoa ymmärretään vaikutusten tekijöiden kanssa

Halutut vaikutukset nimetään ymmärryksen pohjalta

Vaikutuksia tehdään yhdessä

Nuoren elämämaailmaa koskettavista samansuuntaisista vaikutuksista syntyy vaikuttavuutta

2

Nuoren hyvinvointia ja pahoinvointia tarkastellaan suoja- ja riskitekijöiden valossa

Ehkäisevän työn tietomalli ohjaa oikean tiedon keräämisessä

- Minimitietosisältö sisältää kansallisesti kerättävän tutkimus- ja tilastotiedon sekä rakenteellisen asiakastiedon suhteessa suoja- ja riskitekijöihin
- Tietoa täydentävä osuus ohjaa kokoamaan muun asiakastiedon ja asiantuntijoiden kokemustiedon hyvinvoinnin tilasta suhteessa suoja- ja riskitekijöihin
- Malli ohjaa huomioimaan nuorten arjessa tiedolle antamat merkitykset

3

Ymmärrys herättää motivaation

Ymmärrys nuoren systeemistä

- Huomiota vaativat asiat nousevat pinnalle ilmiöinä
- Ilmiöt voivat kytkeytyä toisiinsa
- Systeemissä vaikuttavat nuori, yhteisöt ja asiantuntija
- Systeemi rakentuu koko ajan, ja toisaalta osa siitä on jo muutoksen ulottumattomissa

Yhdessä muodostettu uusi, parempi tieto

- Havaitaan nuoren elämässä näkyvät ilmiöt
- Ymmärretään tietoa ja ilmiöitä yhdessä nuorten, asiantuntijoiden ja yhteisöjen kanssa
- Systeeminen ja arkilähtöinen ymmärrys avaa nuoren elämämaailmaa

4

Ymmärrys ja uusi, parempi tieto ehkäisevän työn taustalle muodostetaan vuoropuhelussa

Ilmiöpohjaisen ymmärtämisen malli ohjaa verkostoja uuden tiedon muodostamisessa

- Vaikutusten tekijät eli nuoren elämämaailmassa toimivat ymmärtävät ehkäisevän työn tietoa ja ilmiöitä
- Ihminen on kokonaisuus, josta osataan puhua yhdessä
- Koordinaatio tuottaa ymmärryksestä uutta tietoa toiminnan pohjaksi

5

Toiminta perustuu tietoon ja ymmärrykseen

Vaikutuksia nuoren arkeen

- Suojaavia tekijöitä lisääviä
- Haavoittavia tekijöitä ja niiden vaikutuksia ehkäiseviä, vähentäviä ja korjaavia
- Arkisia tekoja ja strategisia päätöksiä
- Suhteessa nuoreen ja hänen ympäristöönsä

Vaikutuksia lähelle ja kauas

- Osa vaikutuksista tehdään jo ennen syntymää tai varhaislapsuudessa, iso osa ennen nuoruusikää
- Nuorilla ei ole samat lähtökohdat
- Varhainen tunnistaminen ja tuki auttavat konkreettisesti
- Positiivinen erityiskohtelu lisää tasa-arvoa ja ehkäisevän työn vaikuttavuutta

6

Ehkäisevän työn toiminta on kohtaamista ja tekoja yhdessä

Toimintasuunnitelma ohjaa työtä

- Yhteisöissä ja asiakastyössä toimitaan yhdessä sovitujen roolien mukaan osaamista ja käytäntöjä jakaen
- Koordinaatio ohjaa tekemistä vaikuttavuudeksi

Systemaattinen vaikutusten arviointi todentaa teot

- Rakennetaan ketjuja vaikutuksiin, jotka lisäävät suojaavia tekijöitä ja vähentävät, korjaavat tai ehkäisevät haavoittavien tekijöiden syntyä tai vaikutusta nuoreen
- Arvioidaan myös tunnistetankko riskissä olevat varhain, ja autetaanko heitä

Implementoinnit

HuuMa-hankkeessa tuotettua konseptia implementoitiin hankkeen aikana

1. Alueellisella Ilmiöpöytäkiertueella 2020-2021

- Ilmiöpöytäkiertue kattoi 9 kuntaa, kaikkiaan järjestettiin 9+1 ilmiöpöytää
- Ilmiöpöytien aiheena oli lapsiperheköyhyyden erilaiset ilmentymät kunnissa – esimerkiksi harrastamiseen, eriarvoistumiseen, koulutukseen, palveluihin, mielen hyvinvointiin liittyen
- 161 henkilöä osallistui ilmiöpöytiin, mukana oli kuntien, soten, järjestöjen ja seurakuntien edustajia sekä luottamushenkilöitä/kuntapäätäjiä
- [Ilmiöpöytä - menetelmä, jolla ilmiö nostetaan pöydälle yhteiseen keskusteluun](#) malli Innokylässä
- [Lapsiperheköyhyys – Ilmiöpöytäkiertue Päijät-Hämeessä 2020-2021](#) julkaisu Sosiaalialan osaamiskeskus Verson sivuilla

2. Alueellisessa Ehkäisevän työn toimintakertomus- ja toimintasuunnitelmatyössä 2021

- Työhön osallistui 3 seutukoordinaatioryhmää (46 jäsentä) ja niiden kautta 12 kuntaa, Hyvinvointiyhtymä, järjestöt, seurakunnat ja yksityinen sektori
- Implementointia tehtiin 5:ssä työpajassa ja lisäksi toteutettiin kysely
- Keskeistä oli tiedon ymmärtäminen suoja- ja riskitekijöiden näkökulmasta, koronan huomioon ottaminen ja tulevaisuuden ajattelu
- Konseptia skaalattiin koskemaan kaikkia kuntalaisia neljän tuulen (päihteet, mielenterveys, pelaaminen, lähisuhdeväkivalta) näkökulmasta
- [Konseptin implementointi ehkäisevän työn toimintasuunnitelmatyössä](#) Innokylässä

Mallit ja kuvaukset

HuuMa-hankkeessa tuotettiin implementointien lisäksi myös muita malleja, kuvauksia ja materiaalia

1. Nuorilähtöinen tieto kunnissa – kysely ja itsearviointi nuorilähtöisen tiedon tilan arvioimiseen kunnassa
 - Alueellinen hyvinvointikoordinaattori toteutti kuntien hyvinvointikoordinaattorien verkoston kanssa kyselyn kuntien hyvinvointityöstä vastaaville hankkeen alkuselvitystä varten
 - Kysely kattoi 12 kuntaa, tuloksia katsottiin yhdessä alueellisessa hyvinvointikoordinaattorien verkostossa
 - Itsearviointivaiheeseen osallistui 4 kuntaa, koronatilanteen takia muut sovitut keskustelut peruuntuivat
 - [Nuorilähtöinen tieto kunnissa – kysely ja itsearviointi](#) malli Innokylässä
2. Ehkäisevä työ koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa (rakenteinen kirjaaminen ja terveydenhoitajan työn sisältö)
 - Päijät-Soten koulu- ja opiskeluterveydenhuolto kehitti työtään hankkeessa työskennelleiden terveydenhoitajien ja heidän esimiehensä johdolla
 - Työtä kehitettiin 10 kunnan alueella, alueella työskentelee 51 koulu- ja opiskeluterveydenhoitajaa
 - Ehkäisevä työn (mielenterveys ja päihteet) sisällöt ja kirjaaminen terveydenhoitajien työssä kuvattiin
 - Rakenteista kirjaamista kehitettiin ajantasaisen tiedon saamiseksi nuorten päihteiden käytöstä ja masennuksesta. (Adsume, Audit, BDI ja RBDI sekä interventiot)
 - Tehtiin kuvaus ehkäisevästä työstä osana tarkastuksia, terveystapaamisia ja yhteisöllistä työtä. Lisäksi kuvattiin huoliin puuttumisen ja varhaisen tuen prosessi
 - Lisätietoja palveluesimies merja.niemela(a)phhyky.fi, tiimivastaava/terveydenhoitaja piia.tommola(a)phhyky.fi

Materiaalit

HuuMa-hankkeessa tuotettiin implementointien, mallien ja kuvausten lisäksi materiaalia

1. ”Kun nuori käyttää päihteitä” -materiaali

- Kehittämisen pohjalla 2019 alkanut verkostoyhteistyö (lasten ja nuorten sosiaali-, psykiatrian-, päihde-, koulu/opiskeluterveydenhuollon palvelut, päivystys, nuoriso- ja opiskeluhuoltopalvelut (Lahti), kokemusasiantuntijat, Koulutuskeskus Salpaus, Poliisi, Ankkuri)
- 27 osallistujaa
- Verkostokokoukset ja palvelupolkutyöpaja 2020-2021 (ammattilaiset ja kokemusasiantuntijat)
- Kehittämisen jatkaminen osana Tulevaisuuden lastensuojelu –hanketta
- Lisätietoja asiantuntija [anne-marie.haavisto\(a\)phhyky.fi](mailto:anne-marie.haavisto(a)phhyky.fi)

2. Ehkäisevä työ koulussa -materiaali

- Alueen kaupungeissa (Lahti, Orimattila, Heinola) käynnistyi Ehkäisevä työ koulussa –kehittäminen vuonna 2020
- Hanke kytkeytyi kehittämiseen tekemällä yhdessä kaupunkien kanssa opettajille ja opiskeluhuoltoryhmille kyselyn ehkäisevän työn sisällöistä koulussa
- Kyselyn, kehittämiseen liittyneen opinnäytetyön (Hildén, T. 2021) ja kehittämistapaamisten pohjalta hankkeessa tehtiin esitys ehkäisevän työn sisällöistä koulussa
- Kehittäminen jatkuu osana Sitouttava kouluyhteisö –hanketta ja alueen muuta kehittämistyötä
- Lisätietoja asiantuntija [anne-marie.haavisto\(a\)phhyky.fi](mailto:anne-marie.haavisto(a)phhyky.fi), ehkäisevän työn koordinaattori [marja.mikola\(a\)lahti.fi](mailto:marja.mikola(a)lahti.fi)

Opiskelijayhteistyö ja opinnäytetyöt

Hanke teki opiskelijayhteistyötä Lab-ammattikorkeakoulun ja Koulutuskeskus Salpauksen kanssa. Yhteistyötä Lab:n opiskelijoiden kanssa tehtiin erityisesti palvelumuotoiluprosessissa, jossa 12:n palvelumuotoilun opiskelijan rooli asiakasymmärryksen muodostamisessa ja sitä edeltäneessä nuoria ja asiantuntijoita osallistaneessa tiedonkeruussa oli merkittävä. Lab:n ja Salpauksen opiskelijat osallistuivat kokemusasiantuntijoiden kanssa Erätaukokeskusteluun. Opiskelijat tekivät kenttäkokeiluja, joista valtaosan toteutus peruuntui koronan takia ja tuottivat tietoa osana opintojaan. Muutama opiskelija pilotoi hankkeen moodle-koulutusta. Osana opintoihinsa liittyvää harjoittelua hankkeeseen osallistui 4 opiskelijaa.

Osa opiskelijoiden panoksesta kohdistui hanketyöhön, osa konseptin rakentamiseen ja osa sosionomikoulutuksen kehittämiseen hankkeen pohjalta. HuuMa-hankkeeseen liittyen valmistui 5kpl AMK-opinnäytetyötä.

- Kaltiola-Kauppinen, A. 2020: Nuori oman elämänsä asiantuntijana: Nuorten osallisuus ja sen tukeminen työpajatoiminnalla
- Oksanen, M. 2020: ”JOS ENNALTAEHKÄISEVÄ TYÖ JÄÄ TEKEMÄTTÄ – SE TULEE MYÖHEMMIN NÄKYMÄÄN” Koronaviruksen aiheuttaman poikkeustilan vaikutukset nuorten ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa HuuMa-hankkeessa mukana olevien ammattilaisten näkökulmasta
- Ravantti, P. & Falck, T. 2020: ”PUUTUTAAN TUKEMALLA JA TUETAAN PUUTTUMALLA” Nuorten ehkäisevässä päihdetyössä tarvittava osaaminen sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijoiden näkemänä
- Kutvonen, E. 2020: KASVATUSKUMPPANUUS EHKÄISEVÄSSÄ PÄIHDETYÖSSÄ - Kuvaileva kirjallisuuskatsaus
- Hildén, T. 2021: [Arjen kohtaamisia ja avaimia tulevaisuuteen](#) - Ehkäisevä päihdetyö peruskoulun alaluokkien toimintaympäristössä

Arviointi

Hankkeelle tehtiin arviointisuunnitelma hankkeen alussa. Kolmiosaiseen arviointisuunnitelmaan liittyi prosessiarviointi, konseptin arviointi ja hankkeen loppuarviointi.

Prosessiarviointia tehtiin jokaisessa ohjausryhmän kokouksessa esittämällä kysymykset: *Menemmekö oikeaan suuntaan? Onko etenemisvauhtimme sopiva? Ovatko kaikki tarpeelliset tahot/i ihmiset mukana? Kenen vielä pitäisi tulla mukaan?* Prosessiarvioinnin pohjalta tehtiin tarpeellisia sisältöjen tarkennuksia tai suunnantarkennuksia, mutta yleisesti ottaen suuntaa pidettiin läpi hankkeen oikeana ja koronan aiheuttamiin hankkeen toteutuksen muutoksiinkin oltiin tyytyväisiä. Prosessiarvioinnin tapa ja sen aikana opittu jäi myös pääomaksi toimijoille.

Konseptin arviointia tehtiin sekä kahdessa implementoinnissa (Ilmiöpöytä sekä Ehkäisevän työn toimintakertomus- ja suunnitelmatyö) ja hankekumppaneiden kanssa käydyissä arviointikeskusteluissa että erikseen 4.10.2021 konseptin arviointitilaisuudessa Jonna Heliskosken, Leadcons Oy, johdolla. Implementointien aikana konseptia ja sen käytettävyyttä rakennettiin ja muokattiin prosessissa syntyneen arviointitiedon avulla. Leadcons Oy:n fasilitoima tilaisuus ja tuottama arviointi painottui kehittävään arviointiin.

Hankkeen loppuarviointiin liittyneessä hankkeen tulosten ja vaikutusten arvioinnissa oli kirjattuna hankkeen päätavoitteet ja niitä eteenpäin vievät välitavoitteet. Arviointia teki niin hankkeen ohjausryhmä kuin Leadcons Oy. Loppuarvioinnissa on huomioitava koronan vaikutukset hankkeen toteuttamiselle ja koronasta johtuneet muutokset hankkeen tekemissä toimenpiteissä ja hankkeen painotuksessa.

Nostoja ohjausryhmän tekemässä **prosessi**arvioinnissa nousseista ajatuksista hankkeen eri vuosina

1. **Kokemusasiantuntijoiden** saaminen mukaan erityisen tärkeää. Toisaalta ongelmallisesti paljon päihteitä käyttävien näkemys riskeistä ja suojatekijöistä sekä ehkäisemisen tavoista on kyllä linjassa vallalla olevan ehkäisevän työn ymmärryksen kanssa. Huomioitava se, että valitsemisen hetki on riski tai mahdollisuus.

Viranomaistoimijoiden yhteistyö on huomioitu, mutta **vanhempien** kanssa tehtävä työ tultava näkyviin.

Nuoret mukaan paremmin, myös muuten kuin oman elämänsä asiantuntijoina → nuoret toimijoina ja vertaisina.

Kansalaislähtöisyyden kytkeminen olennaista. Kuinka käännytään katsomaan ihmisestä käsin? Sisäkehällä asiat, joihin voimme vaikuttaa. **Yhteisö- ja yksilötasolla voimme vaikuttaa**, yhteiskunnan rakenteilla ei voida riittävästi.

2. Hankkeen **toimintaympäristössä tarvitaan valmiutta muutokseen. Ilmiömaailma on tärkeä.**

Tärkeää, että **harrastustoimijat ovat mukana kuntien omassa paikallisessa kehittämisessä**, vaikea maakunnallisesti koordinoida muuten kuin ajatuksen tasolla.

Kuntien mukaan lähtemisen kykyä tuettava vahvemmin. **Alueelliset rakenteet ovat hyvä tuki** hankkeelle.

Projektijohtaminen vakuuttavaa. Luotetaan prosessiin ja löytyy myös sellaista, mitä ei ole osattu suunnitella. Hanke pysyy kasassa, mikä on osoitus hyvästä johtamistyöstä ja siitä, että **tehdään yhdessä**.

Viestintään ja yhteisiin viesteihin voitaisi panostaa enemmän.

Konseptissa tärkeää viedä ehkäisevää työtä **suunnitellumpaan suuntaan ja luoda rakenne**.

Korona-tilanne haittaa hanketta. On positiivista, että vaihtoehtoisia tapoja päästä tavoitteisiin on löydetty.

3. Hanke ei jää ylätasolle eikä etäälle, koska asioita tuodaan esille **nuori- ja arkilähtöisesti**.

Millaisia yhteyksiä pystytään rakentamaan Tulevaisuuden sote-keskukseen, yhteisyrittelyyn (Harjun terveys) ja sähköiseen perhekeskukseen?

Otetaan **vaikuttavuussparraaja mukaan** arviointiin: enemmän irti kipukohdista ja vahvuuksista tulevaisuutta varten.

Nostoja ohjausryhmän tekemästä **prosessi**arvioinnista hankkeen lopussa - saavutettiin tavoitteita?

- Tavoitteet jäivät kesken tiedon rakenteisiin ja vastuisiin liittyen. **Tietoa on määritelty hyvin ja rakenteen pohja olemassa, mutta sitä ei ole sovittu eikä keskeneräistä voi kirjata.** Tietokehittäminen ollut kuitenkin suunniteltua **kunnianhimoisempaa**, joten aiottua parempaa ollaan tekemässä (mm. minimitietosisältö). Implementointi on ollut tärkeä ja vienyt asioita käytäntöön. Kehittämistä jatketaan omana työnä ja osana toimintasuunnitelmaa.
- Nuorilähtöinen tieto -kyselyn mukaan nuorilta kysytään paljon, mutta se, miten nuorilta saatu tieto näkyy tosiasiallisissa suunnitelmissa, ei ole systemaattiseksi tai suunnitelmalliseksi sovittu. Nuoria koskevan toiminnan suunnitelmissa nuoret ja nuoritieto huomioidaan kyllä. **Vastuista on vielä sovittava kunnissa.**
- **Nuorten osuus olisi voinut olla vieläkin suurempi.** Korona vaikutti tähän, kokeiluja jäi tekemättä kasvuympäristöissä.
- **Uusien käytäntöjen suunniteltuja, konkreettisia kokeiluja korona haastanut.** Korona sotkenut esimerkiksi kouluihin jalkautumista ja kohtaamisia on jäänyt toteutumatta. Ammattilaisten työtehtävien korona-aikainen muutos ja arjen uudelleenjärjestelyt ovat vieneet mahdollisuuksia käyttää aikaa hankkeeseen ja tehdä korvaavia järjestelyjä.
- **On onnistuttu aktivoimaan keskustelua koskien ehkäisevän työn tiedolla johtamista ja tehty ansiokas konsepti.**
- Teoreettiset raamit ovat olemassa ja hyvät. **Tälle tasolle on päästy riittävästi, ja ylikin, yhdessä tehden ja nuoria ja systeemejä ymmärtäen. Nuoriymmärrys on sisäänkirjoitettu konseptiin, samoin kuin nuorten osallistuminen.**
- Toimintamallien ja käytäntöjen vieminen käytäntöön ei riitä (palvelumuotoilun näkökulma) – **mallintamista täytyy tehdä käytäntöyhteydessä, juuri näin HuuMa-hankkeessa on tehty.**
- **Kolmessa vuodessa ei ehditty viemään arkeen kaikkea – syynä pandemian aiheuttamat monet muutokset ja arjen kiristyminen sekä kaatunut sote- ja maakuntauudistus.** Ne heikensivät tekemisen mahdollisuuksia ja raameja. Jos maailma olisi kuten vuonna 2018 suunniteltiin, kaikessa olisi onnistuttu.
- **Systemisyys on olennaista ja hankkeen sekä konseptin suuri ansio.** Hankkeen lopussa ollaan viivan yläpuolella. Hanke ei ole ulkoistunut. **Hankkeen aikana on opittu paljon ja muutettu tapaa ajatella yhdessä.** Lisäresurssia voidaan hakea ja jatkaa. HuuMa on avannut oven ehkäisevän työn talon sisälle – nuoret, kunnat, sote, 3.sektori ja yhteisöt yhdessä.

Nostoja **konseptin** arvioinnista

- HUUMan lopputuloksena syntynyt konsepti tuottaa uutta ymmärrystä ehkäisevän päihdetyön tueksi. Uusi ymmärrys liittyy erityisesti:
 - menetelmällisyyteen: Miten aito osallisuus ja kuuleminen voidaan toteuttaa
 - oivalluttamiseen: Mitä emme ole aiemmin nähneet ja ymmärtäneet
 - verkostotyön käytänteisiin: Miten meidän tulisi toimia
- HUUMan tuottaman konseptin uutuusarvo perustuu tapaan, jolla konsepti yhdistää
 - nuorten arjen ilmiöt (tieto)
 - ehkäisevän työn tarpeiden yhteiseen tunnistamiseen (ymmärrys)
 - palveluverkoston kehittämiseen (toiminta)
- Uutta lähestymisessä on mm., ettei se alista nuorten kokemusmaailman ymmärtämistä palvelusysteemin logiikan mukaiseksi. Vaikuttavuuden systeemiajattelun näkökulmasta kyse on monialaisen palvelusysteemin ja nuorten arjen kokemusten systeemien erityisyyden säilyttämisestä.
- Usein systeemiajattelua sovelletaan siten, että ratkaisu hahmotetaan yhden yhteisen systeemin näkökulmasta. Se ei kuitenkaan huomioi vaikuttavuustavoitteiden kohteena olevien arjen systeemien kompleksisuutta. Tuen aktiviteettien monimutkaisen verkoston ja vaikuttavuustavoitteiden kohteena olevien arjen systeemien erillinen tarkastelu auttaa tarvittavien muutosten tunnistamisessa ja todentamisessa. HUUMan konsepti tunnistaa erilliset systeemit ja kuvaa tavoitteellisen ja systemaattisen menetelmän näiden kahden systeemin yhteensovittamiseksi.

(hankkeen vaikuttavuuden arviointi / Jonna Heliskoski)

Nostoja hankkeen arvioinnista

- HUUMan - Päijät-Häme, huumeeton maakunta -hanke on erittäin ammattitaitoisesti toteutettu. Hankkeen suunnitelmallisuus, systemaattisuus ja poikkeuksellinen kokonaisuuksien hallinta ovat mahdollistaneet kompleksisen abduktiivisen hankeprosessin tuloksellisen toteuttamisen.
- HUUMan voidaan arvioida tuottaneen valmiita interventioita uudella tavalla hyödyntämällä ennennäkemättömiä ja toistettavissa olevia positiivisia vaikutuksia.
- HUUMan työskentelyssä juurruttaminen on huomioitu erinomaisella tavalla jo hankkeen alusta alkaen. Alueellinen ehkäisevän työn toimintakertomus ja –suunnitelma vuosille 2021-2025 on tehty konseptia implementoiden ja prosessi on dokumentoitu. HUUMan-konseptin edelleen juurruttaminen on kirjattu toimintasuunnitelmaan. Hankkeen erittäin laaja-alainen ja monimuotoinen osallistaminen luo hyvät edellytykset tulosten juurtumiseen ja jatkokehitykseen.
- Kun HUUMan synnyttämää vaikuttavuutta verrataan hankehakemuksen pohjalta laadittuun vaikuttavuusketjuun, voidaan hankkeen vaikuttavuuden arvioida toteutuneen nyt todennettavissa olevalta osin erittäin hyvin. Hankkeen resurssit (inputs) ovat toteutuneet hanke- kuin omarahoituksen osalta suunnitelmien mukaan. Hankkeen nopea sopeutuminen on mahdollistanut kohderyhmien hyvin laajan tavoittamisen ja osallistamisen koronasta huolimatta. HUUMan teot (outputs) ovat toteutuneet koronatilanteeseen mukautettujen suunnitelmien mukaisesti. HUUMan vaikutukset (outcomes) tarve- ja nuorisolähtöisen tiedon muodostumiseen ja soveltamiseen työn suunnittelussa ja toteuttamisessa on todennettavissa aikaisintaan 1 vuosi hankkeen päättymisen jälkeen.
- HUUMan vaikuttavuustavoiteena (impact) oleva nuorten huumeiden käyttöä ehkäisevän monialaisen ja yhteisölähtöisen toiminnan tehostuminen ja systematisoituminen maakunnallisissa rakenteissa ratkaistaan osana Päijät-Hämeen maakunnallisen ehkäisevän työn toimintasuunnitelmaa.
- HUUMan vaikuttavuutta voidaan arvioida aikaisintaan 4-5 vuoden kuluttua hankkeen päättymisestä, nyt tehdyn vaikuttavuuden arvioinnin perusteella voidaan esittää HUUMan luoneen erittäin hyvät edellytykset vaikuttavuuden syntymiselle. Positiivinen ennuste perustuu pitkälti hankkeen tulokselliseen työhön siihen osallistuneiden vastuuhenkilöiden oivalluttamisessa ja hankkeen juurtumisessa osaksi maakunnallista suunnitelmatyötä. Kyse on vaikuttavuuskulttuurin ja sitä tukevien kyvykkyyksien tavoitteellisesta kehittämisestä.

(hankkeen vaikuttavuuden arviointi / Jonna Heliskoski)

Hankkeen arviointi hankesuunnitelmassa asetettujen mittarien mukaan

Onko tiedon muodostamisen ja hyödyntämisen rakenteista ja vastuista sovittu?

- *Tiedon muodostamisen rakennetta on suunniteltu ja implementoitu, tiedon hyödyntämistä on implementoitu*

Onko rakenteet ja vastuut kirjattu kuntien omiin ja seudullisesti yhteiseen ehkäisevän työn suunnitelmaan?

- *Implementointiprosessi on avattu, HuuMa –konseptin, eli tiedolla johtamisen mallin käyttöön ottaminen ja jatkokehittäminen on kirjattu alueelliseen ehkäisevän työn toimintasuunnitelmaan 2021-2025*

Seurataanko ja arvioidaanko suunnitelmien toteutumista?

- *Kyllä*

Näkyykö nuorten osallistuminen hyvinvointitiedon tuottamiseen suunnitelmissa?

- *Nuorten osallistuminen näkyy lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa, joka on rinnakkainen ehkäisevän työn suunnitelman kanssa suhteessa alueelliseen hyvinvointisuunnitelmaan ja HYTE-kärkiin. Ehkäisevässä työssä nuorten osallistumisen kuuluu näkyä kuntien suunnitelmissa.*

Kouluterveyskyselyn mukaan: ovatko huumekekokeilut vähentyneet ja onko maakunta sijoittunut kansallisessa vertailussa paremmin kuin vuonna 2017?

- *Kannabista ja muita laittomia huumeita kokeilleiden määrä on laskenut lukion ja aol:n opiskelijoilla sekä suhteessa vuoteen 2019 että*

2017. Sen sijaan yläkouluikäisten kokeilleiden määrä on kasvanut sekä suhteessa vuoteen 2017 että 2019

Kouluterveyskyselyn mukaan: hyväksyykö harvempi ikäisillään kannabiksen polttamisen ja onko maakunta sijoittunut kansallisessa vertailussa paremmin kuin vuonna 2017?

- *Aol:n opiskelijoista ikäistensä kannabiksen polttamisen hyväksyvien määrä on lisääntynyt sekä suhteessa vuoteen 2017 että 2019, Yläkouluikäisten ja lukiolaisten kohdalla ikäistensä kannabiksen käytön hyväksyy harvempi kuin vuonna 2019 mutta edelleen useampi kuin vuonna 2017.*

Kouluterveyskyselyn mukaan: harrastaako yhä useampi jotakin vähintään kerran viikossa?

- *Kyllä. Vähintään kerran viikossa harrastavien määrä on lisääntynyt verrattuna vuoteen 2017 ja myös vuoteen 2019 kaikissa vastaajaryhmissä.*

Onko konsepti kehitetty ja hyväksytty otettavaksi käyttöön maakunnassa.

- *Konsepti on valmis ja sitä on implementoitu alueellisessa ehkäisevän työn toimintasuunnitelmatyössä. Yhtenä suunnitelman tavoitteena on, että ehkäisevää työtä johdetaan tiedolla ja toimenpiteenä HuuMa-konseptin mukainen tiedolla johtamisen malli otetaan käyttöön (tietoymmärrys-toiminta)*

HuuMa –hankkeessa yhdessä opittu kiteytyy HuuMa -konseptissa

HuuMa-konseptin implementointien tarkoituksena oli mallintamisen ja menetelmällistämisen avulla tavoitteellistaa nuorilähtöisen tiedon ja yhteisen ymmärryksen muodostamista merkityksellisen yhteisen työn pohjana. Konseptin tekeminen oli yhteisen kielen ja nuoren elämismaailmaa ymmärtävän toimintakulttuurin rakentamista. Oleellista oli miettiä sekä sitä, mitä vaikutuksia halutaan että, miten muutosta niiden saamiseksi toteutetaan.

Konseptin ytimessä on nuoren elämismaailman ymmärtäminen jo ennen, kun tietoa edes kerätään tai ymmärretään. Hyöty nuorille syntyy toiminnassa ja toiminnan rakenteissa tapahtuvien muutosten tuloksena. Mutta muutosten on todella kosketettava nuoren elämismaailmaa oikealla tavalla. HuuMa-konseptissa puhutaan systeemeistä eli kokonaisuuksista, joissa asiat ja ihmiset vaikuttavat toisiinsa. Systeemisiä muutoksia halutaan sekä nuorten ja yhteisöjen arkeen syntyvien vaikutusten kautta että vaikutuksia tuottavan yhteisen työn kehittymiseen. HuuMa:n laaja yhteiskehittäminen näkyikin konseptissa yhteisenä tietona, ymmärryksenä ja tekemisenä.

Muutokseen tarvitaan kyvykkyyttä ja kyvykkyys syntyy kokemuksen ja jaetun luottamuksen avulla. Samoin oppiminen. Yhteiskehittäminen ja palvelumuotoilun menetelmät ovat auttaneet eläytymään ja luottamaan siihen, että omia oivalluksia on turvallista jakaa. Oppiva vaikuttavuus tuottaa uutta ymmärrystä toimintaympäristöstä, minkä myötä toimintaa voidaan ennakoida ja suunnata vaikuttavammin. Vaikuttavuus syntyy oppimalla yhdessä tavoitteena olevista muutoksista ja niihin vaikuttamisesta, ja suuntaamalla yhteistä työtä niiden toteuttamiseen. HuuMa – Päijät-Häme, huumeeton maakunta –hanke ja HuuMa-konseptin tekeminen on ollut huikea matka yhteisen oppimisen äärellä.